

Innowacje edukacyjne Stowarzyszenia Oświatowego Sycyna

Educational innovations of the Sycyna Educational Association

Słowa kluczowe: edukacja, pedagogika społeczna, informatyzacja, organizacja środowiska wiejskiego, dziedzictwo kulturowe, legenda Jana Kochanowskiego, kapitał intelektualny.

Streszczenie. Przedstawiono innowacje edukacyjne, swoiste eksperymenty pedagogiczne, dokumentację dwudziestoletniej, wielokierunkowej działalności organizacji społecznej w gnieździe rodzinnym Jana Kochanowskiego – Sycynie z oddziaływaniem w gminie Zwoleń, powiecie zwoleńskim i subregionie radomskim. Na tle zmian środowiska wiejskiego poprzez animację kulturalną, cyfryzację i edukację informatyczną przedstawiono integrację, internacjonalizację środowiska, rozwój jego kapitału intelektualnego, a szczególnie kapitału społecznego i kompetencji społecznych.

Key words: education, social pedagogy, computerization, organization of rural environment, cultural heritage, Jan Kochanowski legend, intellectual capital.

Abstract: Educational innovations, individual pedagogical experiments, documentation of twenty years of multi-directional activity of the social organization Sycyna, Jan Kochanowski's family nest, with its influence in Zwoleń commune, Zwoleń district and Radom subregion are presented. Against the background of changes in the rural environment through cultural animation, digitization as well as IT education, the integration, internationalization of the environment, development of its intellectual capital and especially social capital and social competences were presented.

Wprowadzenie. Szybkie tempo zmian w sferze technologii i techniki, środowiska życia i pracy człowieka jest jedynym stabilnym znakiem współczesności. Współczesność to: wiedza, sztuczna inteligencja, robotyzacja, cyfryzacja, biotechnologie, innowacje i edukacja w ciągu całego życia. Nową rzeczywistość charakteryzują zderzenie i dialog cywilizacji, postkapitalistyczne społeczeństwo, zmiany pracy, a nawet koniec pracy w tradycyjnym rozumieniu (Drucker, 1994 i 2004), samotność, problemy z tożsamością. Rodzi się tu pytanie, czy człowiek będzie jeszcze potrzebny (Fukuyama, 2019), a najnowocześniejszymi wytworami przyszłości będą ciała, mózgi i umysły (Harari, 2018).

Przyszłość jawi się więc z nadzieją, ale i ogromnym zaniepokojeniem. Wytwarzam, sprzedaję, jestem człowiekiem sukcesu z jednocześnie postępującą prywatyzacją – indywidualizacją i wzrostem egocentryzmu, orientacji ku karierze zawodowej, swoistego „odspołecznienia” człowieka, grupy, społeczności (Mendel, 2019). Wzrost prawie globalnej komunikacji paradoksalnie zmniejsza więzi społeczne, ograniczając je np. do coraz mniejszych kręgów rodziny, środowiska pracy i zamieszkania.

Coraz bogatsze i często syte społeczeństwa, państwa, społeczności nie są wolne od sprzeczności, konfliktów i wojen (Kisinger, 2016), a także procesów marginalizacji, wykluczenia społecznego powodowanych stanem zdrowia, wykształcenia, dostępu do wysokiej jakości edukacji i cyfryzacji. Nie zmieniają się więc zadania pedagogiki społecznej – pedagogiki miejsca wspólnego (Mendel M., 2019, s. 9), pedagogiki włączenia społecznego, wykraczające poza procesy „minimalnej” pracy socjalnej – pomocy socjalnej.

Artykuł sygnalizuje przygotowywaną monografię dokumentującą innowacje edukacyjne dwudziestoletniej działalności (1999–2020) Stowarzyszenia Oświatowego Sycyna we wsi Sycyna, miejscu urodzenia największego poety renesansu Jana Kochanowskiego.

W publikacji relacjonuję badania, których byłem inspiratorem, organizatorem i realizatorem w mojej rodzinnej wsi i regionie. Wyposażony w wiedzę i doświadczenia studiowania i praktykowania (pedagogiki pracy, pedagogiki społecznej i andragogiki organizacji) i realizacji wielkich projektów badawczych i wdrożeniowych, krajowych i międzynarodowych, redagowania monograficznej serii wydawniczej Biblioteka Pedagogiki Pracy i czasopisma naukowego *Edukacja Ustawiczna Dorosłych Polish Journal of Continuing Education*, mogłem sprawdzić możliwości zastosowania takich współczesnych instrumentów, mechanizmów, technologii w małym środowisku wiejskim.

W opracowaniu przedstawię charakterystykę środowiska i rezultaty swoistych eksperymentów pedagogicznych: wybrane problemy i dobre praktyki animacji kulturowej, cyfryzacji i edukacji informatycznej, współpracy międzynarodowej i rozwoju sił, zasobów ludzkich, kapitału intelektualnego środowiska lokalnego.

1. Ramy teoretyczno-metodyczne. Zwiększa się zainteresowanie pedagogiki społecznej zmieniającymi się społecznościami lokalnymi. VI Zjazd Pedagogów Społecznych (17–18 września 2018) obradował w Poznaniu pod hasłem przewodnim: *Pedagogika zaangażowana wokół inicjatyw i ruchów społecznych z przesłaniem: Tego świata nie możemy zostawić, jakim jest* (www.zps.edu.pl). Wcześniej w 2014 roku Zespół Pedagogiki Społecznej KNP PAN na konferencji i w wydanej monografii podjął problemy powinności *Pedagogiki społecznej wobec zagrożeń człowieka i idei sprawiedliwości społecznej* (Danielewicz, Theiss, 2014). Pierwszy numer czasopisma *Pedagogika społeczna* w 2019 roku otwiera rozdział: *Miejsce i wspólnota w pedagogicznym działaniu* (www.pedagogikaspoeczna.com). Skalę aktualnego zaangażowania pedagogiki społecznej w problemy środowiska lokalnego można porównać z narastającym społecznym ruchem ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju i głównie naprawy skutków działalności człowieka. Podstawą naszych działań lokalnych jest odwołanie się do sprawdzonych idei i funkcji pedagogiki społecznej (Kawula, 2012),

a zwłaszcza metod pracy społeczno-wychowawczej, zmiany społeczności lokalnych: animacji, integracji społecznej, edukacji ustawicznej, w tym informatycznej, poradnictwa, indywidualnych przypadków, pracy grupowej i przede wszystkim organizowania i samoorganizacji środowiska dla identyfikacji i rozwoju sił ludzkich. Współczesne rozumienie starego paradygmatu uczenia się w ciągu całego życia staje się podstawą strategii rozwoju osobowości, organizacji, społeczeństwa, społeczności, a także pokonywania kryzysów, rozwiązywania problemów ekonomicznych, społecznych i politycznych, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

W pracach Tadeusza Aleksandra (2009), Józefa Kargula (2005), Józefa Półturzyckiego i Anny Frąckowiak (Frąckowiak, 2011), Mieczysława Malewskiego (2011), Ewy Przybylskiej (2006) – dokonano wszechstronnych analiz teorii andragogicznych, przedstawiono innowacyjne metody nauczania i uczenia się dorosłych. Problemy edukacji dorosłych znajdują odzwierciedlenie w europejskich strategiach edukacyjnych (Hinzen, 2005), a także w światowych strategiach UNESCO (Bednarczyk, Pawłowa, Przybylska, 2010). Jednak problem pozostaje nadal otwarty. W edukacji dorosłych dalej uczestniczą w niewielkim stopniu dorośli o niskim poziomie wykształcenia, w tym mieszkańcy wsi. Na podstawie analiz UNESCO można wskazać cztery etapy rozwoju technologii informacyjnych w edukacji jako odkrywania, wylaniania się (ang. *emerging stage*) – odkrywanie i uświadamianie sobie ogólnych możliwości, zarówno sprzętu, jak i oprogramowania i połączeń w sieci, stosowania (ang. *applying stage*) – we wspomaganiu nauczania oraz organizacji kształcenia, integracji (ang. *integrating stage*) – w rozwiązywaniu problemów świata rzeczywistego, transformacji (ang. *transformation stage*) – jako integralne działanie i funkcjonowanie instytucji edukacyjnej (Strykowski, 2004; Bednarczyk, 2008).

W projektowaniu i pracy środowiskowej odwołałem się do następujących koncepcji i strategii: uczenie się w ciągu całego życia, zrównoważony rozwój i włączenie społeczne, od wielo- do międzykulturowości, lokalizm i globalizacja, tożsamość i zmiana (przetwarzanie środowiska lokalnego) oraz dostęp do dobrej jakości edukacji, nowych technologii kształcenia (e-learning, otwarte zasoby edukacji, kształcenie w procesie pracy) na wszystkich poziomach kształcenia

Przesłaniem naszego projektu było przekonanie, że nie ma białych plam w przestrzeni społecznej, a w zmianie cywilizacyjnej uczestniczą nie tylko elity. Postanowiłem na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia opracować diagnozę stanu: potencjału, infrastruktury społecznej, sił ludzkich wsi SYCYNA – miejscu urodzenia Jana Kochanowskiego, oraz przeprowadzić swoiste eksperymenty pedagogiczne: inspiracji zmiany społecznej – z przeniesieniem, implementacją innowacyjnych technologii edukacyjnych w realia społeczności wiejskiej. Wsparcie naukowe realizacji wielokierunkowych innowacji społecznych zapewniały: Ośrodek Pedagogiki Pracy Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu (obecnie Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji), Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

Artykuł i przygotowywana monografia są sprawozdaniem z badań społecznych, dokumentują i przedstawiają rezultaty: animacji, aktywizacji społecznej, kulturowej,

edukacji społecznej i informatycznej, samoorganizacji środowiska lokalnego wsi Sycyna oraz ich rozszerzenia, wdrożenia w gminach powiatu zwoleńskiego, subregionu radomskiego i Mazowsza oraz w projektach realizowanych ze stowarzyszeniami i instytucjami naukowymi i edukacyjnymi 11 krajów Unii Europejskiej w latach 1999–2019 (teren badań). Celem badań i monografii była analiza, dokumentacja zmiany społeczności lokalnej, uwarunkowań i mechanizmów, rezultatów innowacji, upowszechnianie dobrych praktyk.

Przedmiotem badań w naszym projekcie naukowym było więc: środowisko wiejskie i małego miasta, zmiana społeczna, rozwój zasobów ludzkich, ucząca się społeczność, procesy animacji, aktywizacji i włączenia społecznego. Zastosowano następujące metody i techniki badawcze: obserwacja uczestnicząca, monografia naukowej, analiza dokumentów, eksperymenty pedagogiczne, sondaż diagnostyczny, wywiady, metody indywidualnych przypadków, oceny, opinie ekspertów.

Horyzont czasowy był szeroki: 1999–2019 i uwzględniał etapy badań: 1999–2003 – zachęcanie, animacja włączenia społecznego, edukacja wybranych grup, wspomaganie organizacji środowiska, 2004–2010 – stanowienie, profesjonalizacja stowarzyszenia, 2011–2019 – koncentracja kierunków działalności, oparcie na własnych siłach, potencjale i zasobach ludzkich

Przedstawiony wyżej model i strategia badawcza: cykl eksperymentów i innowacji pedagogicznych, analiza planów, efektów, modyfikacja i upowszechnianie był realizowany w formie projektów, przedsięwzięć i wydarzeń, które stały się podstawą refleksji naukowej – analizy dokumentów: organizacji lokalnych zespołów, redakcji, społecznej sieci komputerowej eSycyna i edukacji informatycznej, projektów regionalnych POKL, POIG i międzynarodowych, samoorganizacji i wsparcia organizacji lokalnych społeczności (nowe podmioty), rozpraw doktorskich (inspirowane i zrealizowane w SO Sycyna), opracowanych monografii gmin, wsi i małych miast (instytucje, organizacje, ludzie – *Biblioteka Sycyńska*), biografii mieszkańców, dokumentacji kursów, studiów podyplomowych, przedsięwzięć kulturalnych, *Wieści Sycyny* – gazety wiejskiej, kroniki, zasobów www.sycyna.pl.

2. Sycyna z legendą Jana Kochanowskiego – środowisko lokalne. Podstawą analizy, stanu środowiska lokalnego, potencjału, infrastruktury społecznej była diagnoza społeczna przedstawiona w monografii: H. Bednarczyk (red.), (2000), *Sycyna wiek XX, SO Sycyna*. Wieś Sycyna znajduje się w gminie Zwoleń, powiat zwoleński, subregion radomski, województwo mazowieckie. Ziemia zwoleńska kojarzona jest z postacią Jana Kochanowskiego. Sycyna – Czarnolas-Zwoleń, to piękne plenery i zabytki związane z Janem Kochanowskim (*kolebka, dom i grób*) i rodem Kochanowskich. Powiat zwoleński to pięć gmin: miasto i gmina Zwoleń, Kazanów, Policzna, Przyłęk i Tczów o powierzchni 571,24 km², który zamieszkuje ponad 36 tysięcy mieszkańców (www.zwolenpowiat.pl) Funkcjonują małe i mikroprzedsiębiorstwa przemysłu metalowego i przetwórstwa spożywczego oraz usługowe. Powiat ma charakter rolniczy. Posiada dwa zespoły szkół średnich: Liceum Ogólnokształcące im. Jana Kochanowskiego i Zespół

Szkół Rolniczo-Technicznych im. Bohaterów Walki z Faszyzmem. Wydawane są czasopisma: *Głos Zwolencki, Głos Ziemi Zwolenckiej, Credo, Wieści Sycyny*.

Pierwszy zapis o Sycynie datuje się na 1191 r. (Życina), a więc to już 828-lecie. W Sycynie w 1530 r. urodził się Jan Kochanowski. Tutaj znajdują się fundamenty dworu z XV wieku, kapliczka z 1621 r., pomnik Jana Kochanowskiego, odrestaurowany park oraz niszczone zabytkowy młyn i wiata. Z długiej historii Sycyny odnotujemy jeszcze: wygrany proces chłopów z dziedziczką w 1865 r. o część pastwisk i lasu, działalność nielegalnej szkoły dla dzieci chłopskich prowadzonej od 1890 r. przez Janinę Czaplinską, powstanie szkoły w 1920 r., zaangażowanie mieszkańców w ruch oporu w czasie wojny, reformę rolną – powstanie Sycyny Kolonii Północnej i Południowej, działalność Państwowego Gospodarstwa Rolnego (później Spółdzielni Produkcyjnej „Przełom”) i Gromadzkiej Rady Narodowej. Aktualnie Publiczna Szkoła Podstawowa od br. nosi imię Jana Kochanowskiego, jest biblioteka, Stowarzyszenie Oświatowe Sycyna, Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Gospodyń Wiejskich, Rada Sołecka, wędkarze, 2 sklepy, piekarnia i kilkanaście mikrofirm. W sołectwie w prawie 300 gospodarstwach mieszka około 750 osób. Odwiedzających Sycynę i zatrzymujących się na parkingu przy wjeździe od strony Zwolenia wita pomnik Jana Kochanowskiego z czernionej piaskowca autorstwa Władysława Jani zbudowany w 1980 r.

3. Animacja społeczna i kulturalna. Opierając się na strategii na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (Europa, 2010), centralnym problemem staje się wsparcie społeczne (Zamkowska, 2013) integracji społecznej środowiska lokalnego. Na podstawie przedstawionej wcześniej diagnozy określono główne potrzeby społeczne wsi Sycyna (jako reprezentanta okolicznych gmin): integracji społecznej, organizacji, a właściwie samoorganizacji społecznej, i rozwój kompetencji społecznych, międzykulturowych, sieciowej współpracy, rozwój kapitału intelektualnego – intensyfikacja uczenia się w ciągu całego życia, w tym edukacji informatycznej oraz uczestnictwa w kulturze.

Misją naszego Stowarzyszenia wiejskiego jest integracja, samoorganizacja i aktywizacja lokalnych społeczności poprzez animację oświatową i kulturalną wyrównania szans społecznych i edukacyjnych młodzieży i dorosłych. Kultuwując legendę i upowszechniając twórczość Jana Kochanowskiego, historię Sycyny, wspieramy współpracę międzyregionalną i międzynarodową (www.sycyna.pl). Organizując Stowarzyszenie, zwróciliśmy się indywidualnie do mieszkańców zainteresowanych aktywnością społeczną i zaprosiliśmy zebranych na otwartym zebraniu wiejskim. Stowarzyszenie Oświatowe SYCYNA powstało w 1999 r., liczy 61 członków i jest wspierane przez ponad 50 wolontariuszy. Wśród naszych członków, wolontariuszy i licznych wspierających sympatyków podstawowy trzon stanowią rolnicy, mieszkańcy Sycyny, nauczyciele, pracownicy administracji.

W SO Sycyna dla wprowadzenia nowych technologii zmiany społecznej utworzyliśmy wyspecjalizowane jednostki organizacyjne: Wszechnica Oświatowa, Pracownia Badań i Doradztwa, Wiejski Ośrodek Wspierania Aktywności Społecznej, redakcję:

Wieści Sycyny i Biblioteki Sycyńskiej. Wykorzystując wsparcie ekspertów, jako pierwsze stowarzyszenie w regionie podjęliśmy wyzwanie pracy metodą projektów, w tym również uczestnictwa w konkursach programów przed i po akcesji naszego kraju do Unii Europejskiej. Zrealizowano szereg projektów krajowych i międzynarodowych.:

- Projekt własny: monograficzna seria wydawnicza *Biblioteka Sycyńska*, SO Sycyna 2000–2019.
- *Mazowieckie Partnerstwo na rzecz współpracy, adaptacyjności i innowacji*, POKL 2012.
- *Integracja lokalna e-aktywacja*, POKL 2010 r.
- *@ktywna Wieś – Praca dla Aktywnych*, POKL 2010 r.
- *Dziedzictwo i rozwój ziemi Jana Kochanowskiego*, Program Pilotażów LEADER+ 2005–2008.
- *Metody i formy aktywizowania, poradnictwa zawodowego oraz wspierania przedsiębiorczości dla pracowników samorządów powiatowych i gminnych w powiatach: radomskim, szydłowieckim, przysuskim, zwoleńskim, białobrzeskim, kozienickim i lipskim Agroalternatywa Mazowsze*, WUP, 2000–2002.

Przedstawię analizę kilku projektów. Prace nad monograficzną serią wydawniczą *Biblioteka Sycyńska* – monografiami miejscowości, gmin, powiatów, których wydano łącznie 22 tomy (tytuły), były wykonywane przez liczne zespoły autorskie, zwykle kilkunastoosobowe. Budowano nowe relacje, więzi, przekazywano nową wiedzę o własnym środowisku, budowano tożsamość lokalną, aktywizowano społeczność, powstawały nowe grupy nieformalne i stowarzyszenia, np. *Chór Sycyna*, *Sycyniaczki*, *Wędkarze*, *Nasz Jasieniec*, *Stowarzyszenie Dziedzictwo i Rozwój*, *Uniwersytet III Wieku w Zwoleniu*. Przyjęta idea i logiczna struktura monografii: popularny rys historyczny, zwyczaje, sołectwa, parafie, szkoły, świetlice, biblioteki, straż pożarna, przedsiębiorstwa, samorząd lokalny i głównie notki biograficzne uznanych w środowisku ludzi potwierdzały, że nie ma „białych plam – pustki” i jeśli są ludzie, to wszędzie dysponują oni określonym potencjałem społecznym. Był to również przykład, ale też szkoła animacji, integracji społecznej wielu środowisk lokalnych na Mazowszu.

Ważną rolę odgrywała informacja i nowoczesne metody komunikacji społecznej: lokalna gazeta *Wieści Sycyny* (wydano 50 numerów), a także aktywna strona internetowa www.sycyna.pl, zawierająca dokumentację wszystkich wydarzeń, projektów, wydawnictwa i filmy, którą w ostatnich latach odwiedziło ponad 370 000 osób. Innowacyjną formą popularyzacji oraz aktywizacji kulturowej były powstałe z udziałem naszych partnerów filmy: *Sycyna gniazdo ojczyste Jana Kochanowskiego*, *Powiat zwoleński w sieci p@sj*.

SO Sycyna była inicjatorem i współorganizatorem projektów (samoorganizacji środowisk lokalnych integrujących sąsiednie gminy): *Partnerstwo mieszkańców wsi z samorządem dla rozwoju obszarów wiejskich Gminy Zwolen*. Realizowany w latach 2006–2008 projekt *Dziedzictwo i Rozwój Ziemi Jana Kochanowskiego* (LEADER+) obejmował 6 gmin, a w latach 2009–2013 i 2014–2021 już 11 gmin z trzech powiatów: zwoleńskiego, lipskiego i radomskiego. Główne cele projektu to mobilizacja ludności

do aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich, wsparcie działalności lokalnej i realizacja wspólnie opracowanej *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich*. Aktualnie *Stowarzyszenie Dziedzictwo i Rozwój* (której współorganizatorem i członkiem jest SO Sycyna) jest największą i realizującą najwięcej projektów na Mazowszu Lokalną Grupą Działania, na której terenie działania zamieszkuje ponad 100 tysięcy mieszkańców (www.dir.zwolen.com). Podobnym projektem, tym razem, własnym, jest *Karta Porozumienia Szkół, Instytucji Imienia Jana Kochanowskiego* integrująca ponad 120 członów z całego kraju (Bednarczyk H., Olifirowicz M., (red.), (2005)..., *imienia Jana Kochanowskiego*, SO Sycyna).

Publikacje dzieł wybitnych twórców, ludzi związanych z Sycyną, Wielgiem, Ciepeliowem, Zwoleniem, jak Jan Kochanowski, Jacek Malczewski, Waław Karczewski, Adolf Dygasiński, Waław Długosz budziły dumę, ukazywały historię i wkład w rozwój kultury przedstawicieli swoich społeczności (Bednarczyk H., Olifirowicz M. (red), (2008), *Wielcy w małych ojczyznach*, SO Sycyna).

Istotnym elementem animacji kulturowej były festyny, np: *Dni Sycyny, Regionalny, Przegląd Działalności Kulturalnej Klubów Seniora*, zaś częstymi regionalnymi ludowymi zabawami *Tańce z przytupem* itp., biegi przełajowe, występy zespołów ludowych i artystów, kabaretów, zabawy dla dzieci (www.sycyna.pl). Działania te angażowały tysiące ludzi, budowały więzi, zachęcały do odwiedzin byłych mieszkańców i gości, aktywnego uczestnictwa w kulturze, a także sprawiały, że powstają nowe zespoły, chóry.

Podobną funkcję spełniały inicjatywy i działania w zakresie ochrony, renowacji i prezentacji zabytków związanych z Janem Kochanowskim: odnowa parku i pokazanie zarysu fundamentów dworku, w którym prawdopodobnie urodził się Jan Kochanowski, ustawienie 9 płyt z piaskowca z wizerunkiem miejsc, w których przebywał i herbów 3 trwałych tablic informacyjnych (Bednarczyk H. (red.), (2004). *Sycyna gniazdo rodzinne Jana Kochanowskiego*, SO Sycyna). Niestety Sycyna ciągle czeka na godne upamiętnienie i uporządkowanie miejsc związanych z największym polskim Poetą epoki Odrodzenia. Należy jednak podkreślić, że w ostatnich dwudziestu latach odremontowano i zmodernizowano Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie (www.cyfrowycznolas.pl), powstało Centrum Regionalne przy Nekropolii Jana Kochanowskiego (www.parafiakrzyza.zwolen.com.pl), zmodernizowano Plac Jana Kochanowskiego w Zwoleniu (www.zwolen.pl).

4. Cyfryzacja i edukacja informatyczna. Cyfrowe wykluczenie stanowi dzisiaj jedno z ważnych uwarunkowań marginalizacji i wykluczenia społecznego. Rok 2000 w szkołach wiejskich to niewielkie pracownie informatyczne, zwykle zamknięte po zajęciach, bardzo mało komputerów w domach, brak lub bardzo słaby internet. Powszechny dostęp do komputera, edukację informatyczną postanowiliśmy uczynić hasłem przewodnim aktywizacji i integracji społecznej rozproszonych wiejskich środowisk lokalnych. Takie zadania były realizowane w zasadzie w każdym podejmowanym przez Stowarzyszenie przedsięwzięciu. Przedstawię krótkie informacje o wybranych kluczowych projektach w tym zakresie:

- *Internet oknem na świat dla mieszkańców powiatu zwoleńskiego*, POIG, 2014–2015.
- *Partnerstwo dla społeczeństwa informacyjnego – przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w gminach powiatu zwoleńskiego*, POIG, 2011–2013.
- *Technologie informacyjne w szkole* – Mazowiecki Kurator Oświaty, 2003.
- *eSycyna – komputer, Internet w każdej wsi* – społeczna sieć (projekt własny) od 2000 roku.

Już w 2000 r. rozpoczęliśmy budowę społecznej sieci komputerowej *e-Sycyna*. Naszym celem było takie rozmieszczenie komputerów w miejscowościach całego powiatu, aby uczeń po powrocie ze szkoły i dorosły do komputera miał maksymalnie 3 kilometry. Powstały: Gminne Centra Informacji w gminie Zwolen i w gminie Kazanów – granty Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, program Pierwsza Praca. Otrzymaliśmy istotną pomoc od Niemieckiego Związku Uniwersytetów Powszechnych. Komputery rozmieszczono w bibliotekach, świetlicach, internatach, remizach, parafiach, sklepach i domach rolników. Już w 2004 r. nasza sieć liczyła 81 komputerów w 51 e-punktach w 44 miejscowościach. Codziennie przed komputerami zasiadało 500–700 osób, głównie dzieci, młodzieży i często dorośli.

Równocześnie odbywały się studia podyplomowe, kursy, wielokierunkowa edukacja informatyczna. Ten zakres prac udokumentowano w rozprawie doktorskiej Tomasa Kupidury i monografii: Bednarczyk H., Kupidura T. (red.), (2008): *Edukacja dorosłych na wsi, ITeE – PIB Radom, IBE Warszawa, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP Warszawa*.

Tempo informatyzacji wyraźnie wzrosło w wyniku realizacji z inicjatywy i przy udziale Stowarzyszenia przez powiat zwoleński dwóch projektów POIG e-inclusion: *Partnerstwo dla społeczeństwa informacyjnego – przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w gminach powiatu zwoleńskiego* (2011–2013) oraz *Internet oknem na świat dla mieszkańców powiatu zwoleńskiego* (2014–2015). Łącznie uczniowie, dorośli i niepełnosprawni otrzymali około 1500 komputerów z drukarkami i opłacone korzystanie z Internetu na pięć lat. Wszyscy ukończyli kursy: *Podstawy obsługi komputera i Technologii Informatycznych (z elementami elearningu)*.

Z całą pewnością przytoczone dobre praktyki, projekty aktywizowały dorosłych i uczniów w wirtualnym świecie, ułatwiały orientację zawodową i ustawiczną edukację zawodową, zdobycie i utrzymanie pracy, rozwijały aktywność społeczności lokalnych.

5. Internacjonalizacja, współpraca międzynarodowa. Integrująca się nie bez problemów Europa podejmuje trudne problemy wielokulturowości w skali makro, upatrując jednak w edukacji międzykulturowości szansę rozwoju włączenia społecznego w środowisku lokalnym (Grzybowski, 2008). Mobilny europejski rynek pracy sprzyja włączeniu społecznemu poprzez rozwój systemu kwalifikacji i poprawę jakości ustawicznej edukacji zawodowej (Szpiłska, 2019). Po otwarciu europejskiego rynku pracy wielu mieszkańców Sycyny, podobnie jak kraju, podjęło najczęściej proste prace

głównie w Niemczech, Francji, Włoszech, Wielkiej Brytanii. Za granicą średnio przebywało około 60 osób, zwykle na pracach sezonowych, a kilkanaście przebywa już wiele lat. Jednocześnie w Sycynie na pracach sezonowych przy uprawie warzyw, truskawek, malin, aronii pracuje zwykle kilka miesięcy 40–80 obywateli Ukrainy. Coraz częściej powstają małżeństwa mieszane. Mobilność w poszukiwaniu pracy, a również kooperacja lokalnych mikroprzedsiębiorstw z zagranicą sprzyjają wzajemnemu poznaniu się. Proponowane przez nas uczestnictwo w projektach międzynarodowych służy m.in. kształtowaniu postawy współpracy, otwartości, tolerancji i zaufania społeczności lokalnych, a także zdobywania nowych kompetencji międzykulturowych. Przedstawię krótkie notki o wybranych projektach:

- *Educate Generation* – Grundtvig, 2009–2011.
- *Promowanie korzystania z technologii cyfrowych wśród osób starszych – Living Memory*, MEVA, e-Learning 2006–2007.
- *Kształtowanie przedsiębiorczości i zdolności adaptacji do rynku pracy w społecznościach lokalnych wsi i małych miast. Przedsiębiorcza wieś*, Leonardo da Vinci, 2002.

Kształtowanie przedsiębiorczości i zdolności adaptacji do rynku pracy w społecznościach lokalnych wsi i małych miast „Przedsiębiorcza wieś” to projekt programu UE Leonardo da Vinci ukierunkowany na aktywizację zawodową mieszkańców wsi, ale również na edukację międzykulturową i rozwój współpracy międzynarodowej. Beneficjenci: Wszechnica Roztoczańska, Wszechnica Konecka, Starostwo Powiatowe w Zwoleniu oraz Heimvolkshochschule Barendorf e.v w Niemczech. Odbył się wyjazd studyjny do Niemiec, seminaria, warsztaty metodyczne, spotkania w celu wymiany doświadczeń w 3 uniwersytetach ludowych, 4 organizacjach pozarządowych i samorządzie lokalnym (www.sycyna.pl).

Promowanie technologii cyfrowych wśród osób starszych zamieszkujących tereny wiejskie – projekt Living Memory, MEVA 2006–2008. Partnerzy: Polska – ITeE – PIB, Szwecja – Nova Distance GEMS AB, Austria – „Schulungszentrum Fohnsdorf (SZF)”, Hiszpania – Diputacio de Barcelona. Nowoczesne metody ICT zastosowano do uczenia się osób 50+ zamieszkujących tereny wiejskie. W ramach projektu odbyły się wzajemne wizyty studyjne, warsztaty, seminaria w siedzibach partnerów. Aspekt międzykulturowy podkreślał nie tylko wymiar międzynarodowy, ale również międzypokoleniowy – wspólny kurs, wspólne uczenie się wnuczków i dziadków (Baixeras L., Bednarczyk H., Łopacińska L., (edit.), (2007), *Innovative technologies in digital learning for adult people from rural areas, ITeE Radom*, Diputacio de Barcelona).

Educate Generation GRUNDTVIG 2 (LLP) 2009–20011. Edukacja międzykulturowa zróżnicowanych środowisk w 6 krajach z wykorzystaniem technologii informatycznych, zapisu i wymiany, przedsięwzięć dokumentujących: przyrodę i zabytki, historię i dzień dzisiejszy, tradycje ludowe, obrzędy, tańce, przygotowanie tradycyjnych dań, a także wymianę doświadczeń uczenia się dorosłych metodami nowych technologii informatycznych. Rezultaty projektu: strona internetowa, strona S.O. Sycyna, e-book – poradnik międzypokoleniowej edukacji informatycznej – dobre praktyki: programy kursów, materiały dydaktyczne. We wszystkich warsztatach w 6 krajach

uczestniczyły zawsze 4 dorosłe osoby uczące się. Partnerstwo projektu: Adult Education Centres of the Ministry of Education and Culture (Cyprus), Second Chance School of Serres SCS (Greece), Sycyna Educational Society (Poland), Centre of lifelong learning Triana (Spain), Polo Europeo della Conoscenza-IC Lorenzi, Fumane-Verona (Italy), Inspectorate of Correction Region of Klaipeda (Lithuania), State Probation Service Daugavpils District (Latvia), Regional Chamber of Craft and Small Business, Sežana (Slovenia), Regionalas Attistibas Atbalsta Centrs „Ritums”, Liepaja (Latvia). (Bednarczyk H., Virsilas V., (ed.), (2011), *Educate Generate*, SO Sycyna).

W ramach projektów na wizyty studyjne wyjechało ponad sto osób, a na zorganizowane wycieczki zagraniczne współorganizowane przez Stowarzyszenie ponad 150 osób. Stowarzyszenie trwale współpracuje z niemieckimi Uniwersytetami Ludowymi (DVV), ww. partnerami projektów jest członkiem EAEA. W Sycynie prezentowane były zespoły wielu krajów na *Spotkaniach Ludowych Kultur Europejskich*. Na festywnach, przeglądach wykonywane są utwory zagranicznych autorów, występują zagraniczne zespoły i orkiestry (www.sycyna.pl).

Podsumowanie. Dwudziestoletni eksperyment Stowarzyszenia Oświatowego Sycyna w zakresie edukacji społecznej w środowisku wiejskim Sycyny i regionie radomskim potwierdził istotne potrzeby środowiska w sferze integracji i aktywizacji społecznej w nowych warunkach globalizacji, społeczeństwa wiedzy i wysokiego tempa zmian techniki i technologii. Społeczność wiejska jest gotowa do implementacji nowych technologii innowacji społecznych, wspartych ekspertami i potencjałem instytucji naukowych. Nieodzownym elementem powodzenia wielokierunkowej animacji społecznej i kulturowej jest samoorganizacja, integracja środowiska w zorganizowanych formach np. analizowanego stowarzyszenia. Zasluguje na uwagę skuteczność organizowania społeczności, intensywnej edukacji społecznej i międzykulturowej, informatycznej, działalności kulturalnej, współpracy międzynarodowej oraz wydawniczej dla środowiska lokalnego. Aktywność lokalna jest nieodzownym warunkiem często przetrwania społeczeństwa obywatelskiego. Rekomenduje analizowane dobre praktyki, sprawdzone i upowszechnione w regionie radomskim, jako inspiracje aktywizacji innych lokalnych społeczności. Interesującym zagadnieniem, którego rozważenie zapowiadam, będzie próba relacji działalności społecznej w kontekście rozwoju kapitału intelektualnego środowiska lokalnego.

Bibliografia

1. Aleksander T. (red.) (2010), *Edukacja dorosłych jako czynnik rozwoju społecznego*. UJ, KNP PAN, ITeE – PIB, Radom.
2. Banasik B., Bednarczyk I., Kupidura T. (2009), *Kapitał intelektualny i scenariusze rozwoju gmin*, SO Sycyna.
3. Bednarczyk H., Kupidura T. (red.) (2008), *Edukacja informatyczna w aktywizacji dorosłych na wsi*, ITeE – PIB Radom, IBE, WSP ZNP Warszawa.

4. Bednarczyk H., Pawłowa M., Przybylska E. (red.) (2010), *Życie i uczenie się dla pomyślnej przyszłości: siła uczenia się dorosłych*. UNESCO CONFINTEA VI. PK UNESCO, ITeE – PIB, PNFED.
5. Bednarczyk H., Viršilas V. (2011), *Educate Generation*, SO Sycyna, Partnership.
6. Danilewicz W., Theiss W. (red.) (2014), *Pedagogika społeczna wobec zagrożeń człowieka i idei sprawiedliwości społecznej*, Żak Warszawa.
7. Drucker P.F. (1994), *Post Capitalist Society*, Harper Business, New York.
8. Drucker P.F. (2004), *Natchnienie i fart czyli innowacja i przedsiębiorczość*, Studio Emka, Warszawa.
9. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Komunikat KE www.mr.gov.pl.
10. Frąckowiak A., Półturzycki J. (2011), *Kształcenie ustawiczne podstawą nowoczesnej edukacji*, UW, Warszawa, Sz. W. im. P. Włodkowica, Płock, ITeE – PIB, Radom.
11. Fukuyama F. (2019), *Tożsamość. Współczesna polityka tożsamościowa i walka o uznanie*, REBIS.
12. Grzybowski PP. (2008), *Edukacja europejska od wielokulturowości ku międzykulturowości*, Impuls Kraków.
13. Harari Y. N. (2018), *21 lekcji na XXI wiek*, Znak.
14. Harari Y.N. (2018), *Homo deus. Krótka historia jutra*, Wyd. Literackie.
15. Hinzen V., Przybylska E., Staszewicz M. (eds.) (2005), *Adult education in a united Europe*, UMK, Toruń.
16. Kargul J. (2005), *Obszary pozaformalnej i nieformalnej edukacji dorosłych: przesłanki do budowy teorii edukacji całościowej*, Dolnośląska Szkoła Wyższa, Wrocław.
17. Kawula S. (2012), *Pedagogika społeczna. Dokonania – aktualności – perspektywy*, Toruń.
18. Kisinger H. (2016), *Porządek światowy*, Wyd. Czarne.
19. Małewski M. (2010), *Od nauczania do uczenia się. O pragmatycznej zmianie w andragogice*. DSW, Wrocław.
20. Mendel M. (2019), *Szkoła odspołeczniania: między odspołecznianiem i uspołecznianiem na nowo. Perspektywa pedagogiki miejsca wspólnego*, Pedagogika Społeczna, Nr 1.
21. Nikitorowicz J. (2017), *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawicznie kształtującej się tożsamości*, Impuls, Kraków.
22. Plewka Cz. (2015), *Kierowanie własnym rozwojem zawodowym*, PK Koszalin.
23. *Program operacyjny. Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020* www.mr.gov.pl.
24. Przybylska E. (red.) (2014), *Alfabetyzm funkcjonalny*, UMK, Toruń.
25. Strykowski W., Skrzydlewski W. (red.) (2004), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, eMPi, Poznań.
26. Szpilska M. (2019), *European contexts for the development of continuing vocation education in Poland*, ITeE – PIB. Radom.
27. Zamkowska A. (red.) (2013), *Wykluczenie społeczne a potrzeby wsparcia społecznego*, Wyd. UTH, Radom.

dr hab. Henryk BEDNARCZYK, prof. UTH Radom – Katedra Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, e-mail: henryk.bednarczyk@itee.radom.pl